

מראי מקומות - ראש השנה

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

ז:

א. שמא לא ימסרם יפה יפה

במשנה למלך (שקלים פ"ד ה"ו ד"ה ועוד נ"ל) העיר שהרי דברים שבלב אינם דברים, ומדוע יש לחוש לזה. ובמגיה שם תירץ ע"פ דברי הראשונים שדברים שבלב המוכיחין הוי דברים. ובהערות להגרי"ש כתב, שאין הכוונה שאין דעתו להקנות יפה יפה, אלא שיש מקום לחוש שמא אינו יודע למסור יפה יפה, ע"ש שהביא דוגמא לזה.

ב. עלתה לו שנה

כתבו התוס' שאין אומרים הדמים מודיעים (וביאר השפתי חכמים שהוא משום שהלכה כרבנן דב"ב [ע"ז].) שאין אומרים דמים מודיעים, והמעות מתנה או פקדון. ובהערות להגרי"ש הקשה, שלכאורה ענין דמים מודיעים שייך רק לגבי הלכות אונאה, אבל כאן אין אונאה לקרקעות, וא"כ אין שייך בזה כלל דמים מודיעים. וכ' לתלות בנידון האחרונים האם בית חשוב כקרקע או לא, שהש"ך (ח"מ סי' צ"ה סק"ח) הוכיח שדינו כקרקע, אבל המג"א (סי' תרל"ז סק"ז) דחה כל ראיותיו, ואם דינו כמטלטלין, שייך בו אונאה, ודמים מודיעים.

ג. בניסן נמי משכח שכיח קטרי

לא נתבאר בגמרא דין השוכר בית לשנה זו, לתנא דידן, מתי מסתיימת השנה. והביא הריטב"א בזה ג' דעות. א. שגם האומר שנה זו מונה י"ב חודש, וכן הוא דעת הרשב"א. ובחי' הר"ן הקשה על דעה זו, שאם א' ניסן אינו ר"ה לשכירות בתים, מדוע לא יחזור ללשון בני אדם שהוא עד א' תשרי. ב. שכיון שגם בניסן שכיחי קטרי, ר"ה הוא תשרי. והריטב"א הקשה על זה, שא"כ היה לתנא לומר שא' תשרי הוא ר"ה לשכירות בתים. ג. ששנה זו היא מיום ליום, אבל שונה הוא משנה סתם, שבזה הוא כולל את חודש העבור, אבל אינו תלוי בניסן או תשרי.

ד. ששה בסיון ר"ה לשתי הלחם

הקשה הפני יהושע, שהרי מבואר במנחות (סח:) שאסור להביא חדש קודם הבאת שתי הלחם, ואם הביא כשר. וא"כ, דין ר"ה זו אינו מעכב, ולעיל אמרו שמה שלא שנה ר"ה לתרומת שקלים כיון שאם הביא משקלי שנה שעברה יצא. ותירץ, שאף שהמנחה כשירה, מ"מ הכהן עבר בעשה. ואין זה כתרומת שקלים, שאפילו אם נוטל משנה שעברה, אין זה

ביטול עשה, אלא שחיסר מצוה מן המובחר.

והשפת אמת כתב, שרק לגבי יום שהוא ראש השנה לדברים אחרים, לא חש התנא למנות דברים שאינם מעכבים. אבל יום שאינו מוזכר כלל סברה הגמרא שיש למנותו אף אם הוא רק לכתחלה.

ה. והרי רגלים דלא חיילא מאורתא

הקשה הרשב"א, שהרי צדקות ומעשרות וערכין וכו', ודאי חלים אפילו מהערב, ולזה כתבה המשנה לרגלים (שהרי לא נתפרש במשנה נדרים ונדבות, אלא מדובר על הכל). ותירץ, שלפי דעת המקשה, כיון שלענין נדרים ונדבות לא חל מהערב, גם לגבי שאר דברים לא יחול מהערב, לפי שכולם נלמדים מפסוק אחד, ואין הפסוק מדבר לצדדין.

ו. והרי רגלים דלא חיילי מאורתא וכו'

משמע שהר"ה לרגלים הוא ט"ו ניסן, וכמדויק מדברי רש"י לעיל (ד), ואחד בניסן הוא רק תחילת חודש הרגל, וקשה על משמעות דברי הריטב"א שם, שאחד בניסן הוא הר"ה לרגלים, שבזה אין חילוק בין ליל ר"ח ליומו, וכן הקשה הרש"ש שם.

ז. כיון שצריך לאיתווי מעיקרא מיחיב

פירש רש"י, שהיה לו להקריב ערב הרגל, ולא הוקבעו רגלים לבל תאחר לענין הקרבת קרבן אלא לענין מיחל עליה בל תאחה, ומאורתא נמי חייל. וראה בתוס' במה שכתבו בדעת רש"י. אולם השפת אמת כתב, שהעשה להביא ברגל הראשון הוא ר"ה לרגלים, ועל זה אמרו שהעשה להביא ברגל הראשון הוא כבר בערב הרגל. וראה עוד בטורי אבן בזה.

ח. והרי יובלות

הקשו התוס' (נדפס ח. ושייך לכאן כמש"כ החכמת מנוח שם), שהרי ודאי לא שייך להעמידו אלא כר"י בנו של ריב"ב, שאילו לרבנן ר"ה הוא יוה"כ, ובמשנה נאמר שהוא בא' בתשרי, והניחו בקושיא. וראה בריטב"א שהביא ישוב בשם הרשב"א, והקשה עליו. והריטב"א תירץ, שהגמ' סברה שהמשנה כרבנן, ומה שנקט יובלות בא' בתשרי, הוא אגב שאר הדינים של ר"ה בתשרי, והכוונה לענין היובל הוא המועד שבו ר"ה ליובל.